

SCHOLIERENCONGRESSEN

SOCIALE VEILIGHEID IN HET ONDERWIJS

2023-2024

LAKS
landelijk actie comité **scholieren**

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het rapport over de LAKS-scholierencongressen van 2024 met als thema sociale veiligheid, door ons geschreven aan de hand van georganiseerde congressen verdeeld over het land.

Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) is een vereniging voor en door scholieren in het voortgezet onderwijs. Ieder jaar organiseert het LAKS de scholierencongressen, een reeks van congressen verdeeld over het land. Naar de scholierencongressen komen scholieren uit de regio van verschillende jaarlagen en onderwijsrichtingen. Met de input van de scholieren ontwikkelt het LAKS een visie over het gekozen onderwerp.

Dit jaar heeft het LAKS inzicht gekregen over het onderwerp sociale veiligheid binnen het onderwijs. Dit onderwerp speelt al langere tijd een grote rol in het onderwijsveld. Zo hebben scholen sinds 2014 zorgplicht, waar ook de sociale veiligheid op scholen onder valt. De Onderwijsinspectie houdt toezicht of scholen deze zorgplicht goed uitvoeren. LAKS heeft voor dit onderwerp gekozen, omdat wij willen weten hoe leerlingen zelf naar sociale veiligheid en het sociale veiligheidsbeleid op hun school kijken. Het LAKS heeft tijdens 6 congressen bij middelbare scholieren input opgehaald over sociale veiligheid, in dit rapport zullen wij onze bevindingen delen.

Wij beschrijven de meningen en perspectieven die wij hebben opgehaald van de verschillende scholieren. De uitkomsten van dit rapport zouden meegenomen kunnen worden bij het maken van nieuw beleid op een school. Ook kan dit rapport dienen als inspiratiebron voor het verbeteren van de sociale veiligheid in het onderwijsveld. Omdat scholieren de ervaringsdeskundigen zijn op dit gebied en daarmee ook de grootste groep die sociale onveiligheid op school kan ervaren is het belangrijk de signalen die zij afgeven ook serieus te nemen.

Onze dank gaat uit naar alle aanwezige scholieren voor hun aanwezigheid en bijdrage tijdens de congressen. Dank naar onze beleidsmedewerkers voor hun bijdragen aan het organiseren van deze congressen.

Wij hopen dat dit rapport leidt tot nieuwe inzichten en anders dient als een reminder om zo samen de schoolomgeving sociaal veiliger te maken.

Namens het LAKS-bestuur 2023-2024,
Jonas Meinderts en Dada Amoilafoe

Inhoud

Inleiding.....	4
De scholierencongressen	4
Verkenning	6
Definitie.....	6
Stellingen	7
Vertrouwensnetwerk.....	9
Problemen.....	10
Oplossingen.....	10
Aanbevelingen	11

Inleiding

De afgelopen jaren heeft het LAKS het welzijn van de leerlingen steeds hoger op de prioriteitenlijst gezet. Het kunnen ontwikkelen op persoonlijk, sociaal en academisch gebied is binnen een schoolomgeving namelijk afhankelijk van een aantal factoren, waarvan (mentaal) welzijn één van de grootste factoren is. Een sociaal onveilige omgeving kan nadelig zijn voor dit welzijn van leerlingen, waardoor zij dus ook minder ruimte hebben om zich te ontwikkelen. Tegelijkertijd creëert een sociaal veilige omgeving juist wel voldoende ruimte voor leerlingen, waardoor zij sociaal en persoonlijk kunnen groeien.

Tijdens de scholierencongressen van 2020-2021 heeft het LAKS onderzoek gedaan naar taboes in het onderwijs. Hieruit bleek dat leerlingen het helpend vonden als er gepraat werd over mentale problemen, pestgedrag en verschillende (maatschappelijke) onderwerpen. Dit werd nog te weinig gedaan, terwijl leerlingen vonden dat er zo een veiligere sfeer ontstond. Ook gaven veel leerlingen aan niet goed te weten waar zij naartoe moeten met hun zorgen, problemen of als ze bijvoorbeeld gepest worden. Hoewel scholen vaak formeel wel een vertrouwensnetwerk hebben, zijn leerlingen hier onvoldoende van op de hoogte, waardoor ze (te) lang rondlopen zonder hulp. Ook kwam uit het rapport dat leerlingen negatieve ervaringen hadden met de vertrouwenspersoon op school. Bijvoorbeeld omdat hun problemen op een online omgeving als Magister werden gezet, of omdat hun problemen zonder toestemming met ouders zijn besproken. LAKS is van mening dat leerlingen zelf zeggenschap moeten houden over hun eigen verhaal.

Niet alleen het LAKS houdt zich steeds meer bezig met het welzijn van leerlingen, ook andere (onderwijs)partijen proberen zich in te spannen om (mentaal) welzijn onder scholieren te vergroten en sociale veiligheid op scholen te verbeteren. Zo zijn er verschillende veiligheids- en tevredenheidsmonitors om na te gaan hoe scholieren de sociale veiligheid op hun school ervaren. Toch merkt LAKS ook dat leerlingen niet altijd weten wat er met 'sociale veiligheid' bedoeld wordt. Leerlingen geven vaak aan dat ze zich sociaal veilig voelen op school, maar vertellen daarna over hun ervaringen met pesten, discriminatie of fysiek of verbaal geweld. Hieruit kunnen we opmaken dat wat we denken te meten vaak níet wordt gemeten.

Om deze reden heeft het LAKS ervoor gekozen kritisch te kijken naar het gevoel van sociale veiligheid van leerlingen binnen het Nederlandse voortgezet onderwijs. We horen nog te veel geluiden van scholieren die gehinderd worden door de sfeer die op school heerst. Terwijl iedere scholier recht heeft om zich (sociaal) veilig te voelen. Maar om sociale veiligheid op scholen te verbeteren, moeten we eerst weten wat scholieren onder sociale veiligheid verstaan. Daarom bevragen we onder andere wat 'sociale veiligheid' voor leerlingen betekent, wat hun ervaringen zijn met het vertrouwensnetwerk op school en of er over verschillende vormen van discriminatie en pesten gesproken wordt in de les.

In dit rapport kun je lezen wat volgens de scholier bijdraagt aan een sociaal veilige sfeer op school, maar ook wat er volgens de scholier nu nog ontbreekt.

De scholierencongressen

Het doel van de scholierencongressen dit jaar was om inzicht te krijgen in de kijk van leerlingen op sociale veiligheid op school en hun ervaringen met sociale veiligheid te bespreken. Door in gesprek

te gaan met leerlingen uit het hele land, wilden we concrete ideeën en aanbevelingen verzamelen om de sociale veiligheid op scholen te verbeteren.

Locaties en deelnemers

De scholierencongressen vonden plaats in vijf steden in Nederland verspreid over het land. Utrecht, Goes, Zwolle, Den Bosch en Maastricht. Daarnaast hebben we ook een extra pizzapanel met hetzelfde onderwerp op ons kantoor gehouden. Een pizzapanel is een maandelijkse bijeenkomst op het LAKS kantoor rondom een bepaald thema, waarover scholieren met elk in gesprek gaan onder het genot van pizza. Leerlingen konden zich zowel met hun leerlingenraad of alleen aanmelden voor de scholierencongressen. Scholen in de buurt van de verschillende locaties werden via mail geïnformeerd over de congressen en werden gevraagd hun leerlingenraden op te hoogte te stellen en hen te motiveren om deel te nemen. Daarnaast hebben we leerlingen opgeroepen om zich aan te melden tijdens onze ledenactiviteiten, via Whatsapp en via Instagram. Dit konden ze door middel van een online formulier doen. Hoewel we streefden naar een diverse groep leerlingen van verschillende onderwijsrichtingen, hebben uiteindelijk 65 leerlingen meegedaan, waarvan het grootste deel havo of vwo-leerling was. Goed dus om tijdens het lezen te beseffen dat niet alle onderwijsrichtingen evenredig vertegenwoordigd zijn in de resultaten.

Opzet en structuur van de scholierencongressen

Ieder scholierencongres volgde eenzelfde structuur die hieronder staat uitgelegd.

Introductie: Elke sessie begon met een introductie door bestuursleden Dada en Jonas, waarbij het doel van het congres en het belang van sociale veiligheid werden uitgelegd. Daarnaast verkenden Dada en Jonas welke gedachten 'sociale veiligheid' bij de leerlingen opriep en stonden we stil bij de definitie van sociale veiligheid.

Stellingen: De kern van het congres bestond uit discussies en gesprekken rondom verschillende stellingen en vragen over sociale veiligheid. De stellingen zijn vooraf voorbereid door het LAKS. Deze stellingen gingen over verschillende aspecten van sociale veiligheid, zoals pesten, discriminatie, en de rol van de school.

In groepjes: Leerlingen werden verdeeld in kleinere groepjes om diepgaand over de stellingen te discussiëren, maar ook om gezamenlijk in gesprek te gaan over ervaringen met het vertrouwensnetwerk. Vervolgens werden problemen met sociale veiligheid op school besproken. Jonas en Dada liepen rond om de sfeer in de gaten te houden en ervoor te zorgen dat iedereen aan het woord kon komen.

Plenaire discussie: Na de groepsdiscussies kwam iedereen weer bijeen en presenteerden de groepen hun suggesties voor de oplossing op eerder geopperde problemen van sociale veiligheid op school. Dit werd gevolgd door een plenaire discussie waarbij de leerlingen konden reageren op elkaars standpunten en ideeën.

Afsluiting: Het congres werd afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste punten die naar voren waren gekomen tijdens de gesprekken. Jonas en Dada bedankten de leerlingen en gaven een overzicht van de vervolgstappen en komende LAKS activiteiten.

Resultatenverzameling

Tijdens de congressen werden de discussies en presentaties vastgelegd door een beleidsmedewerker die notuleerde. Deze notulen werden naast elkaar gelegd om de belangrijkste thema's en aanbevelingen te herkennen.

Verkenning

In de verkenning heeft het LAKS gepeild welke gedachten het begrip 'sociale veiligheid' bij leerlingen oproept. Alle leerlingen die het LAKS heeft gesproken, noemen pesten. Ook denken leerlingen bij het begrip 'sociale veiligheid' veel aan de schoolleiding, de docenten en ander schoolpersoneel. Bij dat laatste wordt er met name bedoeld op de manier waarop er door schoolpersoneel wordt ingegrepen, indien er zich een sociaal onveilige situatie voordoet.

De vraag: 'Waar denken jullie aan bij het begrip sociale veiligheid' leidde bij de aanwezige scholieren met name tot antwoorden die volgens hen de voorwaarden vormden voor een school om sociaal veilig te zijn. Dat is een interessant inzicht, omdat het gesprek zo vloeiend overliep naar het gesprek over de definitie van sociale veiligheid, waar we later verder op door zullen gaan.

De belangrijkste drie thema's die naar voren kwamen bij de verkenning van het begrip sociale veiligheid waren inclusie, mentaal welbevinden en taboes. De leerlingen die meededen aan de scholierencongressen zijn het er bijna unaniem mee eens dat een sociaal veilige school inclusief is, het mentaal welbevinden van scholieren bevordert en voorkomt dat er taboes ontstaan. In het geval dat er taboes spelen op een school, speelt de school een actieve rol in het doorbreken van heersende taboes.

Volgens de leerlingen is sociale veiligheid bovendien noodzakelijk voor kwalitatief goed onderwijs en een optimaal ontwikkelingsproces van de scholieren, hetgeen het onderwijs om draait, aldus de aanwezige leerlingen.

Definitie

De Inspectie van het Onderwijs hanteert een definitie van sociale veiligheid op basis waarvan ze toezicht houdt op scholen. Wij wilden achterhalen of deze definitie ook goed aansluit bij de beleving van de leerlingen, door de definitie van de Inspectie met de leerlingen te evalueren. Daarom hebben we de volgende definitie van de Inspectie van het Onderwijs aan de leerlingen voorgelegd:

"Een school is veilig als de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen niet door handelingen van anderen wordt aangetast. Dat betekent dat er een veilige en positieve sfeer is op school. Het betekent ook dat de school optreedt tegen pesten, uitschelden, discriminatie, geweld en andere vormen van ongepast gedrag, en deze zoveel mogelijk voorkomt."

De leerlingen gaven aan dat de gehanteerde definitie nog te vaag is. De definitie zou geen goede definitie zijn, omdat deze uit meerdere containerbegrippen bestaat die een definitie juist zou moeten verklaren en uitleggen. Want wat betekent 'sociale, psychische en fysieke veiligheid'? En wat is een 'veilige en positieve sfeer'? De gekozen woorden zijn breed en vrij te interpreteren en hoewel enige mate van vrije interpretatie te begrijpen is, zouden sommige van de gekozen woorden verder gespecificeerd mogen en moeten worden volgens de leerlingen.

Zo wordt het woord 'positieve sfeer' door leerlingen ervaren als het creëren van een (fysieke) ruimte/omgeving waar iedereen zichzelf kan ontplooien zonder interruptie van anderen. Daar hoort ook bij dat niemand zich belemmert voelt diens mening, religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging of identiteit te uiten. Expliciet wordt hier door de aanwezige scholieren verwezen naar dagen als Paarse Vrijdag. Bij een veilige school is het volgens hen vanzelfsprekend dat iemand niet door diens medeleerlingen wordt uitgeroepen of belachelijk wordt gemaakt om het dragen van paarse kledingstukken en/of accessoires en nagellak. Datzelfde geldt voor leerlingen die openlijk uitkomen voor een seksualiteit en/of genderidentiteit die niet aansluit bij de vaak heersende heteronorm op middelbare scholen.

Daarnaast hadden de scholieren graag terug gezien dat de definitie ook omvattend zou zijn voor online pesten. Hoewel de school niet wordt gezien als eindverantwoordelijke voor het waarborgen van de online veiligheid, zijn scholieren het er wel over eens dat de school zich moet inzetten om het gesprek hierover aan te gaan. Een school zou ook bij het signaleren van online pesten proportioneel moeten optreden om deze situaties niet uit de hand te laten lopen en deze in de toekomst te voorkomen.

Verder blijkt uit de feedback van scholieren op deze definitie dat het woord 'optreden' als erg vaag wordt ervaren. Wat betekent dat 'optreden' precies? Voldoet een school aan deze definitie van sociale veiligheid als een docent een pester slechts aanspreekt op diens gedrag, of hoort daar meer bij? De aanwezigen laten duidelijk horen dat ze liever het woord 'passend' of 'adequaat' toegevoegd zien worden.

Ten slotte wordt de definitie onvoldoende ambitieus gevonden. Met name het laatste deel van de definitie, '[...] en deze zoveel mogelijk voorkomt.' kon rekenen op veel kritiek van de aanwezige scholieren. Alle vormen van ongepast gedrag *moeten* voorkomen worden, is de boodschap. Een veilige school streeft immers niet naar het voorkomen van zoveel mogelijk incidenten van ongepast gedrag, maar streeft naar het voorkomen van *alle* incidenten. Het LAKS onderschrijft dit streven.

De nieuwe definitie zal dan als volgt luiden:

"Een school is veilig als de sociale, psychische, fysieke en online veiligheid van leerlingen niet door handelingen van anderen (leerlingen én onderwijspersoneel) wordt aangetast. Dat betekent dat er een veilige en positieve sfeer is op school waarin iedereen de ruimte voelt ongehinderd zichzelf te zijn. Het betekent ook dat de school adequaat optreedt tegen pesten, uitschelden, discriminatie, geweld en andere vormen van ongepast gedrag, en een actieve rol opeist in het voorkomen van alle vormen van ongepast gedrag."

Stellingen

Om een beter en concreter beeld te krijgen van de situatie omtrent sociale veiligheid op individuele scholen, hebben we op elk scholierencongres de aanwezige scholieren vier stellingen voorgelegd. Al deze stellingen gaan over het eventuele beleid van school. We zullen de verschillende stellingen en de reacties van leerlingen daarop benoemen.

Stelling 1

Bij mij op school is er een duidelijk anti-pestbeleid

De meeste scholieren geven aan geen (zichtbaar) anti-pestbeleid op hun school te hebben. Een duidelijk anti-pestbeleid zou iedere school moeten hebben. Pestgedrag is namelijk iets wat binnen elke schoolomgeving voorkomt, dit gedrag helemaal weghalen is onmogelijk, maar er iets tegen doen is iets wat elke school zou moeten doen. Scholieren geven aan vaag een beeld te hebben bij wat de vervolgstappen zijn nadat pestgedrag gesignaleerd wordt, maar dit is volgens hen niet genoeg. Er is vraag naar duidelijke regelgeving en het naleven van deze regelgeving, zo komt het volgens de scholier nog vaak voor dat de school te coulant is in het treffen van maatregelen. In sommige gevallen wordt een melding van pestgedrag afgewimpeld waardoor de leerling daarna het pestgedrag in ergere mate ondervindt. Het hebben en uitdragen van een anti-pestbeleid waarin staat vermeld hoe pesten wordt gesignaleerd en wat de vervolgstappen zijn, in het geval dat er gepest wordt, is dus wenselijk.

Stelling 2

Bij mij op school wordt er in de klas gesproken over discriminatie en racisme

Bijna alle aanwezige scholieren geven aan niet in de klas te spreken over discriminatie en racisme, terwijl er wel genoeg leerlingen zijn die dit ervaren. Uitingen van discriminatie en racisme horen in geen enkele omstandigheid geaccepteerd te worden. Het voorkomen van discriminatie en racisme door middel van open het gesprek voeren zou daarom de meest voor de hand liggende oplossing zijn. Toch geeft de scholier aan dat deze oplossing vaak niet (optimaal) benut wordt. Gesprekken over racisme en discriminatie worden vaak pas gehouden nadat hier uitingen van zijn geweest. In deze gevallen is het eigenlijk al te laat. Het is een feit dat we in een samenleving wonen met mensen van veel verschillende achtergronden en een school weerspiegelt dat. Dit kan leiden tot mooie en leerzame ontmoetingen en het is zonde als het juist leidt tot haat tussen leerlingen of docenten en leerlingen. Een school heeft dus de belangrijke taak om discriminatie en racisme te voorkomen.

Stelling 3

Er heerst een veilige sfeer bij mij op school

Evenals in de LAKS-monitor 2024 geven de scholieren tijdens de congressen aan nog niet (voldoende) tevreden te zijn over de sfeer die er op school heerst. Een veilig gevoel bij de omgeving waarin je je bevindt hoort de basis te zijn waarop jij je ontwikkeling kan bouwen. Leerlingen geven een aantal onderwerpen aan waar het risico op onveiligheid groot is. Een belangrijk onderwerp is de veiligheid van lhbtq+ -leerlingen. Deze leerlingen worden vaker gepest en bijvoorbeeld rond Paarse Vrijdag kunnen er ook veel negatieve situaties zijn, dit leggen we bij de volgende stelling verder uit. Ook maken sommige leerlingen zich zorgen om wapenbezit op school, en dat de manier waarop pesten besproken wordt juist tot meer onveiligheid leidt. Dit laatste gebeurt wanneer een school pesten probeert te bespreken op een manier die niet aansluit bij de leerlingen. Leerlingen kunnen er vervolgens lacherig over doen en het belachelijk maken. Dit zorgt juist voor een onveilig gevoel bij leerlingen die slachtoffer zijn van pesten.

Stelling 4

Bij mij op school kan iedereen zichzelf zijn

Leerlingen geven aan niet de ruimte te voelen zichzelf te kunnen uiten op de manier dat ze dit willen doen. Hoewel het niet vaak voorkomt dat scholieren door verschillen onderling worden aangetast in hun fysieke veiligheid, zijn er zeker wel momenten waarop dit wel is gebeurd. Op dagen als Paarse Vrijdag zien wij pijnlijke voorbeelden. Als Paarse Vrijdag niet goed wordt aangepakt op een school kan de viering juist leiden tot onveilige situaties. Als leerlingen die zich als lhbtqi+ identificeren dit laten zien op Paarse Vrijdag dan kunnen ze daarmee gepest worden, volgens de aanwezige leerlingen. Voor de organisatie van Paarse Vrijdag moet een school dus inzetten op een veilige sfeer. Als school moet je volledig achter de leerlingen staan die meedoen met Paarse Vrijdag.

Een leerling geeft een voorbeeld van de eigen school dat goed werkt voor de leerling. De school heeft iedere week een 'jezelf zijn uur'. Iedere leerling kan vrijwillig naar dit uur gaan om alles rond je identiteit te kunnen bespreken. Het uur wordt begeleid door twee docenten, zij leiden de gesprekken om een fijne sfeer te houden.

Vertrouwensnetwerk

Het LAKS is in het bestuursjaar 2023/2024 al druk bezig geweest met het vertrouwensnetwerk op school, bijvoorbeeld door het publiceren van een flyer met daarin interviews met leerlingen die zowel positieve, negatieve en neutrale ervaringen hadden met het vertrouwensnetwerk op hun school. Daarom was het ook erg interessant voor het LAKS de visie van scholieren op het vertrouwensnetwerk breder te peilen onder leerlingen uit het hele land. Dit heeft het LAKS gedaan door eerst plenair in gesprek te gaan met leerlingen over wat het vertrouwensnetwerk voor hen betekent en wat globaal hun ervaringen hiermee zijn. Daarna heeft het LAKS de scholieren in groepjes verdeeld om dieper in te gaan op hun ervaringen met het netwerk met betrekking tot sociale veiligheid en mogelijke verbeterpunten. Aan de hand van de antwoorden die op deze manier zijn vergaard, zijn er aan de aanwezige scholieren vragen gesteld om een beter beeld te krijgen van hun visie op het vertrouwensnetwerk en hun verbeterpunten te concretiseren.

Het vertrouwensnetwerk op school kan veel betekenen voor de mate waarin leerlingen hun school als (on)veilig ervaren. Dit vertrouwensnetwerk bestaat, volgens de leerlingen met wie tijdens de scholierencongressen gesproken is, uit alle mensen die werkzaam zijn op een school naar wie leerlingen toe kunnen stappen als ze op problemen stuiten. Dit zijn dus onder andere vakdocenten, leerjaarcoördinatoren en vertrouwenspersonen (zowel intern als extern) maar ook teamleiders, maatschappelijk werkers op een school, leden van het zorgteam en soms zelfs de (con)rector.

Het vertrouwensnetwerk heeft volgens leerlingen als doel school een (sociaal) veilige(re) plek te maken. Het vertrouwensnetwerk moet daarom ook toegankelijk en professioneel te zijn. Al deze zaken onderschrijft het LAKS.

Veel scholen hebben al langer een vertrouwensnetwerk. Het LAKS constateert echter dat dit vertrouwensnetwerk er op elke school anders uitziet en dit wordt bevestigd door de aanwezige scholieren. Op sommige scholen is er een ontzettend uitgebreid vertrouwensnetwerk aanwezig met veel professionals die veel tijd krijgen om goed te kunnen luisteren naar scholieren die tegen problemen aanlopen en om hun werkzaamheden zorgvuldig en volledig uit te voeren. Op andere scholen is het voor leerlingen totaal niet duidelijk naar wie ze voor wat kunnen stappen. Dat is een probleem, want hoe langer leerlingen onnodig rondlopen met niet-opgeloste problemen, hoe groter

die problemen worden, hoe sociaal onveiliger een school wordt en hoe meer negatieve effecten daarvan zichtbaar worden in het ontwikkelingsproces van scholieren, hetgeen centraal staat in het onderwijs.

Om een concreet beeld te krijgen van de dingen die volgens leerlingen misgaan met het vertrouwensnetwerk en wat de wensen en behoeften van leerlingen zijn met betrekking tot het vertrouwensnetwerk op school hebben we de aanwezige leerlingen in groepjes verdeeld en ze samen laten nadenken over de vraag: wat is er nu mis met het vertrouwensnetwerk en hoe kan het beter? Aan de hand van hun antwoorden zijn er verdiepende vragen gesteld, waar later verder op ingegaan zal worden.

Problemen

De stelling van het LAKS dat het vertrouwensnetwerk er op elke school anders uitziet, wordt door de leerlingen op de scholierencongressen (opnieuw) bevestigd. Niet alleen in de samenstelling van dit vertrouwensnetwerk, maar ook in de mate waarop het vertrouwensnetwerk op scholen überhaupt aanwezig is. Sommige scholen hebben wel een vertrouwensnetwerk, maar slagen er onvoldoende in dit op een toegankelijke wijze kenbaar te maken aan de leerlingen.

Een leerling zegt: "Het systeem bestaat, maar de uitvoering is anders. Leerlingen durven al niet naar een vertrouwenspersoon of mentor te stappen. En als je wel naar iemand toe stapt, dan weet eigenlijk niemand hoe daar mee om te gaan. Het is een taboe om over je gevoelens te praten."

Onder de aanwezige leerlingen is er ook een consensus over vakdocenten die tegelijkertijd vertrouwenspersonen zijn. Dat wordt over het algemeen als onprettig ervaren. Met name vanwege de beperkte opleiding die vakdocenten hebben gehad om de functie van vertrouwenspersoon uit te voeren en de beperkte tijd die zij door de school(leiding) krijgen toebedeeld.

Een andere leerling zegt: "Je mag wel op gesprek komen, maar het lijkt het ene oor in en het andere oor uit te gaan." Deze uitspraak is kenmerkend voor de ervaring die veel leerlingen hebben met het vertrouwensnetwerk: dat je er wel heen kan stappen, maar dat er daarna niet zoveel mee gebeurt. Dat ontmoedigt andere leerlingen dan weer om gebruik te maken van het vertrouwensnetwerk op hun school.

Een andere leerling stelt dat er binnen de school heel erg het gevoel leeft dat vertrouwenspersonen alle persoonlijke en gevoelige informatie over een scholier doorspelen naar docenten, leerjaarcoördinatoren en ouders. Daardoor ontstaat het gevoel dat vertrouwenspersonen soms niet vertrouwd kunnen worden. "Als je de vertrouwenspersoon niet kan vertrouwen, is het gewoon een persoon."

Oplossingen

Nadat de scholieren in gesprek gingen over de problemen die zij ervaren bij het vertrouwensnetwerk op school, ging het gesprek verder over mogelijke oplossingen voor deze problemen. Onderstaande oplossingen zijn door de leerlingen aangedragen.

Zichtbaarheid vertrouwensnetwerk

Ten eerste is het voor leerlingen vaak totaal onduidelijk dat er een vertrouwensnetwerk op school is. Indien leerlingen hier wel van op de hoogte zijn, is het vaak onbekend naar wie ze voor welk probleem toe kunnen stappen en hoe diegene te bereiken is. De aanwezige scholieren spreken de behoefte uit dat dit op meerdere manieren, bijvoorbeeld via de sociale mediakanalen van de school en via posters, kenbaar wordt gemaakt.

Keuzevrijheid en belevingswereld scholieren

Ten tweede zijn de behoeften van leerlingen heel erg individueel en dus verschillend. Veel leerlingen stappen liever niet naar een vertrouwenspersoon die tegelijkertijd, bij wijze van spreken, hun Frans docent is. Veel andere leerlingen vinden dat juist wél fijn, omdat ze die persoon kennen en die persoon bekender is met het klimaat dat heerst binnen school. Datzelfde geldt voor interne en externe vertrouwenspersonen. Hier zou wat betreft de leerlingen keuze in moeten zijn.

Leerlingen hebben ook behoefte aan leden van het vertrouwensnetwerk die zich wat meer bevinden in de belevingswereld van de scholieren zelf, bijvoorbeeld omdat ze wat jonger zijn, dezelfde afkomst hebben of gedeelde religie en gewoontes hebben.

Een scholier zei hierover: "Nu heb je iemand die bijna met pensioen gaat en daar heb je dan echt geen connectie mee."

Adequaat handelen

Ook is er een grote behoefte aan actie en effectiviteit, op voorwaarde dat de scholier dit wil. De aanwezige scholieren geven aan dat er vaak niets terecht komt van bijvoorbeeld een melding van pesten. Dat ontmoedigt scholieren enorm om gebruik te maken van het vertrouwensnetwerk.

Informatie over vervolgstappen

Ten slotte willen leerlingen beter geïnformeerd worden over wat er gebeurt met de informatie, ervaringen en andere zaken die zij delen met een vertrouwenspersoon. Wanneer is een vertrouwenspersoon verplicht dit door te spelen naar de schoolleiding/de ouders?

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de gesprekken die zijn gevoerd met scholieren over sociale veiligheid op school kunnen we een aantal aanbevelingen doen aan het onderwijsveld.

Hierboven bij de oplossingen staan al een aantal oplossingen waar **scholen** mee aan de slag kunnen: maak een sterk vertrouwensnetwerk dat bekend is bij iedere leerling, zorg dat vertrouwenspersonen de goede kennis en vaardigheden hebben en dat deze personen ook goed kunnen aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen. Het creëren van een veilige school betekent ook meer doen dan alleen het opstellen van protocollen en een vertrouwensnetwerk. Het moet altijd actief worden uitgedragen door de school. Gesprekken over pesten of een Paarse Vrijdag kunnen anders juist tegenovergestelde resultaten krijgen en de school onveiliger maken.

De **Inspectie van het Onderwijs** heeft de belangrijke taak om toezicht te houden op scholen en ook op de sociale veiligheid op een school. Onze aanbeveling is in het onderzoek op een school verder te kijken naar alleen het beleid en protocollen op papier, maar juist ook de school in te gaan. Ga in gesprek met de leerlingen over hoe zij het zelf ervaren op hun school. In dit rapport zijn er

verschillende opmerkingen geplaatst bij de definitie die de Inspectie hanteert. De definitie laat veel ruimte voor interpretatie. Kijk dus goed of de huidige definitie behulpzaam is in de verbetering van de sociale veiligheid en of inspecteurs ook allemaal op een lijn zitten over hoe toezicht te houden op sociale veiligheid.

Het **Ministerie van Onderwijs** heeft ook een belangrijke rol in het verbeteren van de sociale veiligheid op scholen. Een veilige school is een vereiste om onderwijs te kunnen volgen. Zonder die veiligheid komt er van leren weinig terecht. Wij concluderen dat de sociale veiligheid nog niet goed genoeg is op veel scholen en voor grote groepen leerlingen. Als verantwoordelijke voor het funderend onderwijs kan de staatssecretaris aangeven dat de veiligheid een prioriteit moet zijn voor iedere school. Daarin moet speciale aandacht komen voor lhbtq+ -leerlingen en leerlingen van kleur, omdat zij het grootste risico lopen op discriminatie, pesten en uitsluiting.